

Ключевые слова: правотворчество, международное правотворчество, правообразование, законотворчество, нормотворчество, теория согласования волей, нормы международного права, концепция национального интереса, теория государственного интереса.

Summary

Remins'ka Yu. Some methodological remarks regarding the concept of international law-making (outside theoretical perspective).

The article gives theoretical description of international lawmaking within special methodological grounds. Special emphasis is placed on the need to distinguish lawmaking from other resembling processes. In this vein, the author suggests a new approach to the solution of the abovementioned problem. Additionally, the main issues addressed in this article are: purposefulness of international lawmaking and most palatable approach to its definition. It is concluded that international lawmaking is basically complex and multifaceted legal phenomenon. Sharing distinct "constitutional attributes", international lawmaking can be represented as complex intellectual and multileveled process of communication aimed at qualitative improvement of current public relations by means of legal norms.

Key words: lawmaking, international lawmaking, law formation, legislative drafting, rulemaking legal techniques, consent based theory, rules of international law, concept national interest prevalence, state interest-based theory.

УДК 331.105.44:342.734](477)(045)

В. В. СОЛОМІНЧУК

*Вікторія Володимирівна Соломінчук, аспірант
Національного педагогічного університету імені
М. П. Драгоманова*

ПРОФЕСІЙНІ СПІЛКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Історія засвідчує, що успіх демократичних перетворень знаходиться в прямій залежності від розвиненості інституту захисту прав і свобод людини і громадянина, які є основоположною цінністю правової, демократичної, соціальної держави. Відповідно до ч. 2 ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Саме з додержанням та належною реалізацією гарантованих Конституцією України прав і свобод людини і громадянина безпосередньо пов'язаний процес розбудови демократичної правової держави в Україні¹. Тому забезпечення здійснення, охорони та захисту основних прав людини є одним із вихідних положень сучасної загальної теорії правової держави².

Дослідженню механізмів захисту прав та різним аспектам правозахисної діяльності значну увагу приділяли такі вчені, як В. Бабкін, О. Бандурка, К. Волинка, Б. Андрусишин, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Огородник, В. Погорілко, М. Рогозін, В. Сіренко, О. Скакун, Г. Стадник, П. Рабінович, Т. Пашук та інші.

Конституція України визначає систему органів та посадових осіб різних рівнів, які повинні захищати права і свободи людини і громадянина. Це, зокрема, Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації, Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції та спеціалізовані суди, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокуратура, інші правоохоронні органи нашої країни.

У теорії держави і права, як правило, акцентується увага на правозахисній діяльності державних органів, адвокатури, юридичних клінік, омбудсмена. Разом із тим у механізмі захисту прав людини особливе місце посідають також інші інституції, зокрема, професійні спілки.

Роль інститутів громадянського суспільства в системі захисту прав людини визначається їхніми завданнями, функціями, результатами діяльності. Тому для розуміння ролі професійних спілок у системі захисту прав людини необхідно здійснити аналіз їхніх функцій, методів та форм роботи.

У загальному значенні «функція» означає виконання, здійснення, а також діяльність, обов'язок, призначення, роль – саме так це слово звучить у перекладі з латинської *functio*. Функції профспілок досліджувало багато науковців, зокрема, радянські учені І. Снігирьова, Н. Єфремова, В. Догадов і сучасні Г. Чанишева, Б. Андрусишин, О. Процевський, В. Нікіфоров, К. Двірна, Г. Стоян та інші.

О. Процевський класифікував функції профспілок на виробничо-економічну, захисну, культурно-виховну, нормативну та організаційну³. В. Догадов виділяв такі функції профспілок: представництво інтересів трудящих, участь в організації та регулюванні народного господарства, участь в адміністративній діяльності негосподарських державних органів⁴. Н. Єфремова основними функціями профспілок вважала школу управління, школу господарювання, школу комунізму, функцію з представництва та захисту інтересів працівників⁵.

Зважаючи на правову природу радянських профспілок, видається логічним надання радянськими вченими переваги таким функціям, як: залучення працівників до управління виробництвом, сприяння підви-

щенню трудової дисципліни, функції міжнародної солідарності. Захисну ж функцію радянські учені – дослідники профспілок, як правило, або не визнавали пріоритетною, або не виділяли взагалі, називаючи її представництвом інтересів трудящих, турботою про працюючих тощо.

Сьогодні ж все більше учених говорять про захист прав та інтересів як про основний напрям діяльності профспілок. Такої думки дотримуються Б. Андрусишин, Г. Стоян, Ф. Цесарський, А. Шемяков, В. Цвих, Т. Ляшенко, В. Андріїв та інші. Така позиція є результатом поступового визнання захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина пріоритетом діяльності всіх суспільних інститутів, переосмисленням правової природи профспілок, відмовою від виконання функцій, притаманних радянським профспілкам як частині державного апарату.

Примітно, що й серед радянських вчених також були ті, які на перший план виводили правозахисну функцію. Так, І. Снігірєва наголошувала на тому, що профспілки покликані слугувати додатковим суспільним гарантом прав та інтересів працівників та суспільства⁶. На тому, що правозахисна робота є одним із основних напрямів діяльності профспілок, наголошували також В. Чибісов⁷, Н. Александров⁸, А. Цепін⁹ та інші. Це пояснюється тим, що, незважаючи на жорсткий контроль однієї партії над всіма громадськими організаціями, у тому числі профспілками, останні формально залишалися правозахисною організацією. Тому у ході дослідження правозахисної діяльності сучасних профспілок важливо не видати за дійсність імітацію такої діяльності.

Соціально-правова держава повинна не лише проголошувати права і свободи людини, а й безпосередньо впливати на їх здійснення – забезпечувати, охороняти та захищати їх¹⁰.

На жаль, сьогодні державою не створено можливості для забезпечення достатнього життєвого рівня та належного соціального захисту громадян. Необхідно зазначити, що левову частку відповідальності за стан реалізації соціально-економічних прав, а відтак і за розвиток соціальної держави, несуть і профспілки.

Громадяни України часто внаслідок правової неосвіченості неспроможні самостійно захистити свої соціально-економічні права, а рівень їх доходів не дає змоги звернутися за кваліфікованою допомогою до приватних юридичних компаній. Такий стан речей актуалізує правозахисну діяльність професійних спілок.

Оскільки діяльність профспілок нерозривно пов'язана з дотриманням прав людини, як правило, найбільш високий рівень профспілкової активності існує в демократичних, правових, соціально орієнтованих суспільствах¹¹. Простежується чіткий взаємозв'язок між станом розвитку соціально-правової держави та ефективністю правозахисної роботи профспілок: де існують сильні, дієздатні профспілки, які результативно здійснюють захист прав та інтересів спільчан, там високий рівень реалізації громадянами своїх прав, зокрема трудових та соціально-економічних. Для становлення й розвитку правової держави важливо підтримувати профспілки та сприяти їх діяльності, оскільки вони містять значний правозахисний потенціал. Профспілки ж, в свою чергу, заінтересовані та безпосередньо беруть участь у розбудові соціально-правової держави, оскільки завдяки цьому досягаються дві важливі мети: по-перше, це сприяє самій діяльності профспілок, адже соціально-правова держава не лише сама забезпечує, охороняє та захищає права людини, а й створює необхідні умови для захисту прав людини громадськими організаціями, по-друге, цей процес сприяє задоволенню інтересів членів профспілки, оскільки соціально-правова держава покликана забезпечувати права людини. Таким чином, рівень сприяння державою у здійсненні профспілками правозахисної діяльності є певним індикатором демократичності держави.

Разом із правозахисною в науковій літературі згадується також представницька функція профспілок, адже відповідно до ст. 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» професійні спілки створюються з метою здійснення представництва й захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки.

Разом із тим вчені, які досліджують функції профспілок, не єдині у поглядах на те, чи є представницька функція самостійною функцією профспілок. Ю. Щотова вважає, що представництво є однією з форм реалізації профспілками захисної функції¹². Ф. Цесарський, відстоюючи таку ж позицію, обґрунтовує її тим, що представницька функція створює належні передумови для реалізації захисної функції¹³. М. Чабаненко також дотримується думки, що захисна функція є основною функцією профспілок, а представництво має допоміжний, забезпечувальний характер щодо функції захисту¹⁴. Г. Чанишева вважає, що представництво і захист не можна ототожнювати, оскільки вони є різними за своїм юридичним змістом правовими категоріями. Учена переконана, що «представництво, на відміну від захисту, не може розглядатися як запобігання порушенню прав та законних інтересів працівників, поновлення вже порушених прав та притягнення до відповідальності їх порушників»¹⁵.

Поділяючи в цілому позицію Г. Чанишевої щодо того, що представництво та захист не можна ототожнювати, все ж не можемо погодитися з тим, що вони є різними за своїм юридичним змістом правовими категоріями. Представництво та захист нерозривно пов'язані між собою, метою представництва може бути лише захист прав та інтересів. У зв'язку з цим, на нашу думку, більш правильною є позиція, за якою представництво є однією із форм правозахисної діяльності. Поряд з представницькою – правотворча та правоосвітня діяльність профспілок, здійснення громадського контролю, надання консультаційної правової допомоги. Варто зазначити, що названі вище види діяльності профспілок є тією чи іншою мірою проявом їх правозахисної діяльності. Таким чином, можна говорити про те, що правозахисна функція є визначальною, ключовою функцією профспілок. Саме вона обумовлює їхню участь у розбудові соціально-правової держави, адже забезпечення реалізації прав людини – основна мета правової держави, а забезпечення соціально-трудова прав – основна мета соціальної держави.

Аналізуючи роль профспілок у системі захисту прав людини, необхідно дослідити сам характер такого захисту.

У теорії держави і права «захист прав» використовується як у вузькому, так і в широкому значенні. У вузькому значенні право на захист розуміється як діяльність, спрямована на поновлення порушених прав. Є. Білозьоров розглядає право на захист як суб'єктивне право людини на відновлення порушених прав і свобод, яке включає можливість людини вдаватися до примусу держави в разі порушення її прав, може бути реалізоване як за допомогою самозахисту, так і за допомогою звернення до відповідних органів та організацій¹⁶. Саме із відновленням порушеного права поняття захисту пов'язують і О. Скакун¹⁷ та Л. Кожура¹⁸.

Діяльність же, спрямовану на попередження порушення права, більшість учених, як правило, називають правоохоронною. З огляду на таке розуміння понять «захист» та «охорона», окремі науковці (О. Бандурка, С. Лихова) відносять професійні спілки до системи правоохоронних органів¹⁹.

Окрему групу учених становлять дослідники, які розглядають «захист» у широкому розумінні. І. Дір вважає, що захист – це не тільки діяльність з відновлення порушення громадянських прав людини в Україні (правовідновлювальний аспект), а й також діяльність, спрямована на забезпечення належної реалізації (правозабезпечувальний аспект) та запобігання порушенню громадянських прав людини (превентивний аспект)²⁰.

О. Соколенко, характеризуючи захист прав громадян як ознаку та основну функцію правової держави, виокремлює напрями такого захисту: попередження порушення прав громадян, а також підтвердження чи відновлення оскаржуваних чи порушених прав, контроль і нагляд за дотриманням прав громадян²¹.

Т. Пашук за змістом (напрямом) соціальної функції у захисті права людини у правозахисній діяльності вирізняє: попереджувальну, припиняючу (присікальну), відновлювальну²².

В. Цвих зауважує, що захист, який зводиться лише до корегування неправильно прийнятих заходів, що призвели до утиску прав та інтересів, носить відновлюваний, а тому запізнілий характер. Вчений вважає, що захист слід тлумачити ширше, включаючи до нього процеси зародження, формування, розвитку, стабілізації та згасання потреб, інтересів і прав. Це передбачає здійснення захисту не після того, як вчинено дії, що утискують права та інтереси людей, а до їх здійснення. З огляду на це, на думку В. Цвиха, правильніше захист визначати як «дії, спрямовані на припинення або недопущення порушення прав та інтересів людей»²³.

І. Чумаченко²⁴, Ф. Цесарський²⁵, М. Чабаненко²⁶ у широкому розумінні підходять до визначення поняття правозахисної функції та вважають, що вона охоплює собою як відновлення вже порушених прав, так і попередження порушень прав працівників.

При цьому О. Лисяк до правозахисної діяльності профспілок відносить також діяльність, спрямовану на притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують трудове законодавство²⁷.

Частково погоджуючись із вищевказаними авторами, вважаємо, що таке широке тлумачення поняття правозахисної діяльності профспілок є виправданим та пов'язаним із широкими повноваженнями, які надаються профспілкам для виконання мети їхньої діяльності – захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки, у тому числі й щодо попередження порушень прав працівників.

На нашу думку, у Законі «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» закладено розуміння діяльності щодо захисту прав та інтересів саме в широкому значенні, як діяльності, спрямованої на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення, притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують трудове законодавство. Разом із тим у теорії держави і права таку діяльність, як правило, називають забезпеченням прав. Так, К. Волинка зазначає, що діяльність із забезпечення прав та свобод особи включає дії, спрямовані на перетворення закріплених у законі прав і свобод на дійсність (забезпечення реалізації прав і свобод), забезпечення правової охорони, а також захисту прав і свобод особи²⁸. Зважаючи на це у ст. 2 Закону України «Про профспілки, їх права та гарантії діяльності» слова «представництва та захисту» варто змінити на «забезпечення».

Т. Пашук підкреслює, що діяльність, спрямована на захист прав людини, може бути правозахисною (наприклад, судовий захист, використання оперативних санкцій), а може бути квазіправозахисною (вона не може самостійно забезпечити захист права, наприклад, діяльність громадських організацій).

Поняття «квазіправозахисна діяльність» не може бути застосоване до профспілок. Як відомо, префікс «квазі» означає «начебто», «уявний». На нашу думку, основним критерієм, який би дозволив віднести ту чи іншу діяльність до правозахисної, є досягнення (або ж намагання досягнути) результату – відновлення порушених прав, визнання оспорюваних прав, попередження порушення прав.

Наприклад, у випадку ініціативи роботодавця звільнити працівника у зв'язку із скороченням, прогулом, появою на роботі в нетверезому стані, якщо заплановане звільнення не відповідає трудовому законодавству, прийняття профспілковим органом підприємства, установи, організації обґрунтованого рішення про ненадання згоди на розірвання трудового договору може вплинути на реалізацію права працівника на працю.

У разі порушення роботодавцями, їх об'єднаннями, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування умов колективних договорів чи угод, чим порушуються права спілчан, профспілки, їх об'єднання направляють цим суб'єктам подання про усунення зазначених порушень, яке розглядається в тижневий термін. Якщо після надходження подання порушення усунуто, результатом дій профспілки є відновлення порушених прав у досудовому порядку. Якщо ж роботодавці, їх об'єднання, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування відмовляються усунути порушення умов колективних договорів чи угод, профспілки можуть оскаржити неправомірні дії або бездіяльність посадових осіб у судовому порядку. На реалізацію прав громадян впливають також дії профспілок як учасників колективних трудових спорів, внаслідок вирі-

шення яких у багатьох випадках поновлюються права працівників. Завдяки організації протестних акцій здебільшого вдається не допустити прийняття норм, спрямованих на звуження прав та гарантій громадян.

Ці приклади переконливо свідчать про здатність профспілок виконувати функцію захисту прав людини. Тому таку діяльність не можна назвати квазіправозахисною. Хоча при цьому варто зазначити, що профспілки не мають компетенції щодо прийняття обов'язкових рішень з можливістю застосування державного примусу, ця діяльність є громадською формою захисту прав та інтересів.

Якщо ж говорити про форми здійснення правозахисної функції, то, здійснивши аналіз повноважень профспілок, можна виділити основні з них:

а) надання юридичної допомоги (надання консультацій і роз'яснень з правових питань, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру);

б) представництво інтересів громадян у державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;

в) представництво інтересів громадян у колегіальних органах (Національній тристоронній соціально-економічній раді, громадських радах при центральному та місцевих органах виконавчої влади, комісіях із соціального страхування тощо);

г) представництво інтересів у судах;

г) участь у соціальному діалозі (укладання Галузевої угоди, регіональних галузевих угод і колективних договорів, здійснення контролю за їх виконанням);

д) участь у вирішенні колективних трудових спорів, у тому числі організація страйків;

е) здійснення громадського контролю;

є) організація різноманітних протестних акцій (пікетування, мітингів, зборів з метою захисту прав і інтересів працівників, пенсіонерів, студентів);

ж) участь у правотворчому процесі з питань формування та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин щодо недопущення прийняття нормативно-правових документів, які стосуються звуження прав та інтересів громадян;

з) направлення звернень до органів виконавчої та законодавчої влади, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Здійснення профспілками впливу на суспільні відносини у сфері забезпечення прав людини і громадянина визначає їхнє призначення та роль у суспільстві. Таким чином, профспілки є одним із інституційних елементів у системі забезпечення прав людини і громадянина, який сприяє виконанню державою її правозахисної функції.

¹ Андрусишин Б. І. Права і свободи людини в «умовах ризиків інформаційного суспільства» / Б. І. Андрусишин // Дев'ять юридичні читання: Політико-правова реформа в Україні, історія, сучасність, перспективи: матеріали Міжнародної наук. конф., 24–25 трав. 2013 р. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 12–16. – С. 12.

² Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. 9-е вид., зі змінами / П. М. Рабінович. – Л.: Край, 2007. – 192 с. – С. 30.

³ Советское трудовое право: учеб. / под ред. А. И. Процевского. – К.: Вища школа, 1981. – 360 с. – С. 58.

⁴ Догадов В. М. Правовое положение профессиональных союзов в СССР. Очерки профсоюзного права / В. М. Догадов. – М.-Л.: ГИЗ, 1928. – 176 с. – С. 26.

⁵ Ефремова Н. И. Возрастание роли профсоюзов на современном этапе коммунистического строительства и их основные функции / Н. И. Ефремова // Советские профсоюзы. – 1976. – № 1. – С. 32–35. – С. 32.

⁶ Снигирева И. О. Профсоюзы как субъекты советского трудового права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / И. О. Снигирева. – М., 1988. – С. 5.

⁷ Чибисов В. А. Правовые аспекты реализации защитной функции советских профсоюзов: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / В. А. Чибисов. – М., 1975. – С. 34.

⁸ Александров Н. Г. Защита законных интересов трудящихся – одна из основных задач советских профсоюзов / Н. Г. Александров // Советские профсоюзы. – 1972. – № 3. – С. 32–36. – С. 32.

⁹ Цепин А. И. Функции советских профсоюзов в развитом социалистическом обществе / А. И. Цепин // Советское государство и право. – 1977. – № 7. – С. 20–28. – С. 21.

¹⁰ Порівняльне правознавство (правові системи світу): моногр. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Парламентське вид-во, 2008. – 488 с. – С. 90.

¹¹ Веприцький Р. С. Правове регулювання захисту соціально-економічних прав людини в сфері праці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Р. С. Веприцький; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2008. 19 с.

¹² Щотова Ю. М. Поняття представництва професійною спілкою інтересів працівників при реалізації ними права на звернення за захистом / Ю. М. Щотова. – С. 188–192. – С. 188.

¹³ Цесарський Ф. А. Захисна функція профспілок, форми її реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / Ф. А. Цесарський. – Х., 2004. – 21 с. – С. 5.

¹⁴ Чабаненко М. М. До поняття захисної функції професійних спілок / М. М. Чабаненко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 4. – С. 166–172. – С. 170: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_4_23

¹⁵ Чанишева Г. І. Основні функції профспілок в умовах ринкової економіки / Г. І. Чанишева // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 37. – С. 17–24: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdr_2008_37_4

¹⁶ Білозьоров С. В. Правові гарантії захисту прав і свобод людини в Україні: реалії та проблеми / С. В. Білозьоров // Адвокат. – 2009. – № 8. – С. 26–30: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2009_8_5

¹⁷ Скакун О. Ф. Теория государства и права: учеб. / О. Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2000. – 704 с. – С. 138.

¹⁸ Кожура Л. О. Адміністративно-правовий захист та охорона: поняття та співвідношення / Л. О. Кожура // Науковий Вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Вип. 35. – Т. 2. – С. 119–122. – (Серія «Право») : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.35/part_2/31.pdf

¹⁹ Копетюк М. Нормативно-правові аспекти визначення поняття правоохоронного органу й правоохоронної діяльності / М. Копетюк // Історико-правовий часопис. – 2013. – № 1. – С. 134–138 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipch_2013_1_30.pdf

²⁰ Дір І. Ю. Захист громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / І. Ю. Дір; Ін-т законодавства ВР України. – К., 2010. – 20 с. – С. 6.

²¹ Соколенко О. Л. Захист прав громадян як основна функція правової держави / О. Л. Соколенко // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 118–121. – С. 119.

²² Пашук Т. І. Право людини на ефективний державний захист її прав та свобод: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Т. І. Пашук ; Львівський національний університет ім. І. Франка. – Ль., 2006. – 17 с. – С. 12.

²³ Цвих В. Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика: моногр. / В. Ф. Цвих. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 376 с. – С. 184–185.

²⁴ Чумаченко І. М. Поняття і класифікація функцій профспілок у сучасних умовах ринкової економіки / І. М. Чумаченко // Вісник Запорізьк. юридичного інституту. – 2004. – № 2. – С. 72–79. – С. 75.

²⁵ Цесарський Ф. А. Вказана праця. – С. 7–15.

²⁶ Чабаненко М. М. До поняття захисної функції професійних спілок / М. М. Чабаненко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 4. – С. 166–172. – С. 170 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_4_23

²⁷ Лисяк О. І. Правові форми участі профспілок у регулюванні трудових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / О. І. Лисяк. – Х., 2004. – 20 с. – С. 6, 7.

²⁸ Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / К. Г. Волинка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2000. – 16 с. – С. 5.

Резюме

Соломінчук В. В. Професійні спілки в системі забезпечення прав людини і громадянина.

У статті здійснено аналіз правозахисної функції профспілок, ролі професійних спілок у системі захисту прав людини, взаємозв'язок стану їхньої правозахисної діяльності з рівнем розвитку соціально-правової держави.

Ключові слова: захист прав та інтересів, правозахисна діяльність, демократична, соціально-правова держава, професійні спілки.

Резюме

Соломинчук В. В. Профессиональные союзы в системе обеспечения прав человека и гражданина.

В статье осуществлен анализ правозащитной функции профсоюзов, роли профессиональных союзов в системе защиты прав человека, взаимосвязь состояния их правозащитной деятельности с уровнем развития социально-правового государства.

Ключевые слова: защита прав и интересов, правозащитная деятельность, демократическое, социально-правовое государство, профессиональные союзы.

Summary

Solominchuk V. The trade unions in Human Rights Protection System.

The article analyzes the human rights functions of trade unions, the role of trade unions in the system of human rights protection, the relationship status of their advocacy with the level of social and legal state.

Key words: protection of rights and interests, advocacy, democratic, social and legal state, trade unions.

УДК 342.565:341.3[430:438]"1939/1945"

Л. М. ТРЕПАК

Леся Михайлівна Трепак, здобувач Львівського національного університету імені Івана Франка

УТВОРЕННЯ ТА СТРУКТУРА НІМЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНИХ СУДІВ І ПРОКУРАТУРИ В ПОЛЬСЬКОМУ ГЕНЕРАЛЬНОМУ ГУБЕРНАТОРСТВІ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Другова Світова війна розпочалась нападом III Рейху на Польщу 1 вересня 1939 року. Передумовою початку війни стало підписання німецько-радянського договору про ненапад 23 серпня 1939 р., що отримав назву «Пакт Молотова – Ріббентропа». Окрім договору, було підписано таємний протокол про розподіл сфер впливу у Центрально-Східній Європі між гітлерівською Німеччиною та сталінським Радянським Союзом¹.